

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ	
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата ..... 2015 г.
Входящ № 563	дата 07.08.2015 г.
София 1113, Бул. Шипченски проход № 52, бл. 17	
тел: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91	

РЕЦЕНЗИЯ

на представените от гл. ас. д-р Димитър Йонов Митев трудове за участие в конкурса за академичната длъжност „доцент”, обявен от Института за исторически изследвания при Българската академия на науките в „Държавен вестник”, бр. 26 от 7 април 2015 г.

Рецензент: академик Георги Георгиев Марков

Мястото и ролята на Царство България в международните отношения през първата половина на XX век отдавна и с основание привлича вниманието на историците, като всеки от тях допринася в различна степен за изясняването на сложната и често пъти противоречива до объркване картина на епохата. Несъмнено гл. ас. Д. Митев се отличава със своя разностранен и широк подход, като има ценното предимство да съчетава документалната основа на изворите със задълбоченото им изследване. Той успява да обоснове направените изводи, което му дава възможност да стига до убедителни обобщения.

Представеният като основен хабилитационен труд „Бяло море – изгубената мечта. България, Великобритания и Тракийският въпрос 1918 – 1923” (2014) разкрива значението на външния фактор при решаването на българската национална съдба. Същевременно гл. ас. Д. Митев последователно доказва тезата за сгрешените приоритети на българската стратегия за национално обединение, която е под влиянието на романтизма наследен още от Екзархията. Увлечени от стремежа да търсят духа на цар Самуил по бреговете на Охридското езеро, тогавашните политици губят изключително ценния излаз на Бяло и с това на Средиземно море. Те са поощрени и от преобладаващото настроение на общественото мнение, което обаче не оправдава липсата на държавническо виждане при степенувате и подреждане на националните цели.

Гл. ас. Д. Митев е познавач, както на българската, така и на британската външна политика, което му дава възможност да очертае променливата

международна среда на Балканите и в Източното Средиземноморие в края и непосредствено след Първата световна война. Той вниква не само до меродавните интереси на Лондон, но и характеризира сполучливо личностите на основните действащи лица. Традиционното английско елинофилство е допълнено с желанието на Британската империя да запълни вакуума появил се с разпадането на Османската и Руската империя. Друг е въпросът, че Лойд Джордж е закърмен с митовете за славните спартанци, а боеспособността на съвременните гърци може да бъде проявена единствено срещу наследниците на Древния Рим.

Версайската система от договори не е завършена, като в монографията се обясняват причините за отмяната на Севърския договор и заместването му с този в Лозана. Авторът проследява безнадеждните опити на българските правителства да се възползват от изненадващата Кемалистка революция, като не пропуска и някои техни заблуждения. Той с основание не е прекалено строг към тях, защото те не са в състояние да възвърнат излаза на Бяло море с оглед непоклатимото обстоятелство, че този въпрос е предрешен от Силите победителки.

Гл. ас. Д. Митев е изградил своеобразен модел на взаимоотношенията между една световна империя и една по-малка държава, който е много полезен с неговите изстрадани поуки. В случая британската политика на Балканите е трайно враждебна към България, особено след провала на Дарданелската операция през 1915 г. Той запазва равновесието си на учен в оценките, които произлизат от определени обективни предпоставки. Неговият поглед от двете страни на събитията му позволява да надмогне естествените национални пристрастия, което не е толкова често срещано явление по нашите географски ширини.

В рецензията труд е точно схваната геополитическата предопределеност на британския стремеж не само да отказва на България излаз на Бяло море, но и да допусне Гърция през Западна и Източна Тракия на Черно море. В края на Втората световна война Чърчил поддържа Атина в желанието ѝ да заграби и Родопите, като „стратегически защитима граница“. Съвпадането или разминаването на геополитическите интереси стават трайна традиция, която си има дълбоки корени от Берлинския до Лозанския договор и по-нататък.

Верен на документалистиката като трайната основа на историческото познание, гл. ас. Д. Митеви съставя и издава „Цар Борис III в британската дипломатическа кореспонденция“, томове I – II (2005 – 2007). Всъщност това е задкулисната история на България между двете световни войни, която е доста по-различна от официално представената. Съдбата на монарха и династията е разкрита чрез споделените впечатления, тревоги и намерения пред представителите на Британската империя не само в София, но и в другите балкански и европейски столици. Като се има предвид, че Борис III трудно се е доверявал, то в обнародваните документи се срещат учудващи признания.

Съставителят на сборника успява да приведе документални доказателства за развитието на Борис III като държавник от потискан при управлението на Земеделския съюз до пълноправен господар от средата на 30-те години и началото на Втората световна война. Така се разсейват множеството натрупани предубеждения, че той изначално и „кръвно“ бил свързан и обречен с Германия. Изключително ценни са свидетелствата за посредничеството на Борис III в Судетската криза през септември 1938 г., за да предотврати сблъсъка между Великобритания и Германия. След провала на споразумението от Мюнхенската конференция единствената надежда на царя е в Германско-съветския пакт за ненападение, но и това временно съвпадане на геополитическите интереси клони към злополучния си край.

Гл. ас. Д. Митев с основание определя възвръщането на Южна Добруджа по силата на Крайовския договор от 7 септември 1940 г. като „звезден миг“ в политиката на Борис III. Той успява да възвърне чрез преки преговори с Букурещ това, което да се съхрани дори при неблагоприятен изход от войната. Емоционалният призив за присъединяване на цяла Добруджа щеше да нареди България отново в Париж до Унгария, която отиде на Втория Виенски арбитраж и след войната загуби и Северна Трансилвания. Монархът осигурява подкрепата на всички Велики сили независимо от тяхното противопоставяне в две враждебни коалиции.

Семейната среда е отразена в документите редом с политическата, защото и тя влияя върху решенията на монарха. Гл. ас. Д. Митев привежда интересни факти „от извора“ относно обтегнатите отношения между него и

„Царя Отец“ Фердинанд, имайки предвид и тяхното роднинство с „братовчедите от Бъкингамския дворец“. Понякога за историка е трудно да схване характера и значението на междуличностните отношения и тяхното въздействие на междудържавните, а тези документи хвърлят допълнителна светлина върху някои на пръв поглед странни постъпки.

Българският малцинствен въпрос и политиката на Обществото на народите между двете световни войни са недостатъчно разработена важна тема. Документалният сборник „От Скопие до Женева. Димитър Шалев – защитник на малцинствата в Обществото на народите“ (2012), който е съставен и коментиран от гл. ас. Д. Митев, е ценен принос в изпълнението на тази належаща задача. Той поставя в основата личния архив на Д. Шалев, като ръководител на Представителството на българското национално малцинство в Югославия, установено в Женева от края на 1929 г. до Деветнадесетомайския преврат от 1934 г., но включва и документи от архива на Външно министерство и този на Обществото на народите. Разнообразието на изворите е гаранция за постигането на ясното разграничаване на желаното от възможното в борбата за защита на правата на българите под чуждата власт на „Версайския ред“.

Гл. ас. Д. Митев изтъква основната пречка пред защитата в непризнаването на българско национално малцинство в Югославия или по-точно във Вардарска Македония и Западните покрайнини. Петициите, мемоарите и меморандумите на Представителството в Женева дори да са признати като „приемливи“ за разглеждане биват наричани „безпредметни“ в Белград. Предприетите мисии из европейските столици трябва да убедят меродавните фактори и общественото мнение, че в т. нар. „Южна Сърбия“ живеят напълно обезправени българи, а не „прави сърби“. Съставителят правилно отбелязва историческите доводи за съществуването от векове на българи по тези земи, които не могат с кралски укази да променят изведнъж националното си самосъзнание.

Разглеждането на Българския малцинствен въпрос като част от положението на малцинствата във Версайска Европа позволява достигането на по-широко обосновани изводи. Гл. ас. Д. Митев не пропуска сътрудничеството със сродни правозащитни организации на унгарци, хървати, словенци и албанци. Той обобщава, че Обществото на

народите не е в състояние да защити потиснатите национални малцинства, която е една от причините за назряването на новата Световна война. Добрите пожелания си остават на хартия.

В рецензирания документален сборник се изясняват отношенията между Представителството, българските правителства и ВМРО, които се променят според развитието на международните отношения и вътрешнополитическата обстановка. Заклеймяването от Белград на „терористичната“ организация е единственият начин да се отбият обвиненията в нарушаването на човешките права. Гл. ас. Д. Митев показва различията между правителствата на Ан. Ляпчев, Ал. Малинов, Н. Мушанов и К. Георгиев в тяхното отношение към дейността на Представителството в Женева с оглед хода на отношенията между балканските държави. Ръководството на ВМРО гледа с ревност на защитата на българските малцинствена права, като държавна политика и така се стига да вредни противоречия.

Представените за рецензиране 15 студии и статии са съсредоточени в три тематични кръга. В първия гл. ас. Д. Митев разкрива особената роля на Великобритания при сключването на Солунското примирие, за установяването и вдигането на военния контрол и пряката ѝ заинтересованост от развитието на вътрешнополитическата криза в победеното Царство. Във втория кръг той продължава изследването на малцинствената политика на Обществото на народите и обяснява нейния неуспех на Балканите, което според него се дължи на опитите за безогледна асимилация или унищожение въпреки добре звучащия лозунг за национално самоопределение. Третия кръг е посветен на Македонския въпрос и ВМРО в плановете и действията на Лондон, който се опитва да се разграничи от континенталната Сила Франция. Интересна е оценката на автора за невъзможното „Балканско Локарно“, съпоставяйки политическата тежест на България и Германия.

Всички изследователски трудове на кандидата се отличават с точен анализ и убедителна логика на съжденията. Показаната ерудиция му позволява да прави сполучливи паралели с други епохи и държави, което придава широта на неговите тези. Несъмнено добрата подготовка на вече утвърдения учен е дала положителни резултати, които следва да бъдат

оценени и признати. Понеже познавам качествата на гл. ас. Д. Митен ще си позволя да отбележа, че той закъсня с хабилитацията си, но за заслуженото признание никога не е късно.

Макар да не съм особен привърженик на модните напоследък цитирания в областта на хуманитарните науки, в случая прави добро впечатление, че от приведените 16 цитирания – 5 са на колеги от съседните балкански държави. Това е твърде красноречиво с оглед наследените спорове по множество въпроси от общото ни не винаги безоблачно минало.

Като имам предвид безспорните приноси на кандидата в обявения конкурс, то ще си позволя убедено да предложа на уважаемото Научно жури и на почитаемия Научен съвет на Института за исторически изследвания при Българската академия на науките да избере гл. ас. д-р Димитър Йонов Митев на академичната длъжност „доцент“.

6 август 2015 г.

Ст. София

РЕЦЕНЗЕНТ:

акад. Георги Марков